



**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

V. Quales sint operationes intellectus & voluntatis, quibus diuinæ personæ producunt?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

ad intra : quia cùm hæc sit propria Dei , quæ Deus est, non oportet, vt secundum eandem proportionem conueniat Deo, & creaturis. Nam neque in sententia Durandi creaturæ spirituali conuenit producere aliam substantiam sibi similem, etiam per actionem nature.

47. Secundò esto, quod secundum eandem proportionem conueniat Deo, & creaturis, haud tamen secundum eandem proportionem arithmeticam, sed tantum geometricam : quæ in hoc consistit, quod sicut creaturæ conuenit productio sui similis, radicaliter quidem à natura, formaliter vero ab aliqua proprietate accidentalí : ita Deo producere personam sibi similem radicaliter conuenit ratione naturæ, formaliter vero & proximè ratione intellecciónis & volitionis. Quod autem creatura non competat proximè producere sibi simile per intellectum & voluntatem, est ob imperfectionem talium potentiarum, quæ vt creaturæ limitantur ad solam actionem grammaticalem obiecti: increatæ vero ob sui perfectionem & fecunditatem non solum tendunt ad obiectum actione grammaticalí, sed etiam ad terminum actione communicatiua reali. Quare negandum est, quod in hypothesi assumitur, nempe si per impossibile Deus non esset intelligens aut volens, adhuc esset fæcundus & productivus personarum, defecit proximi principij vitalis.

48. Ad primam confirmationem nego, conditionem actus intelligendi & volendi in diuinis esse oppositam fæcunditati, quidquid sit in creaturis. Vnde falsum est, eos vt præscidentes à creatis, & increatis esse essentialiter infæcundos, sed solum, vt contratos ad rationem creati: quamquam etiam vt sic non sunt omnino steriles, nam & sunt productivi habituum, & specierum sui. Aristoteles autem loquitur de actibus immaterialibus creatis, qui vt tales nec sunt productivi sui obiecti, neque sunt productivi extra principium, in quo sunt. Vnde pater ad primam & secundam probationem minoris. Ad tertiam vero dico, intellectionem & volitionem esse ultimam perfectionem, non simpliciter, sed in ratione perfectionis intentionalis circa obiectum, non autem realis communicationis circa terminum, cui ulterius potest se realiter communicare. Ad reliquias instantias patebit ex infra dicendis.

49. Ad secundam confirmationem respondeo, Patres pro actione naturali non intelligere actionem naturæ, vt condistinctam ab actione intelligibili, sed actionem necessariam, vt condistinctam ab actione contingente, & non assimilatiua naturæ, & principio producenti.

Aristoteles.

Exponentes
Patres.

SECTIO V.

Quales sint operationes intellectus & voluntatis, quibus diuinæ Personæ producunt?

50. RATIO dubitandi oritur ex secundo argumento Durandi. Etenim si diuinæ personæ producunt per intelligere & velle, cùm hoc sit commune omnibus personis, omnes personæ producerent. Declrandum igitur est, quale sit illud intelligere in Patre, quo Verbum gignit, quodque non sit in filio, & Spiritu sancto, qui Verbum non gignunt, quamvis idem obiectum intelligent; qualéve sit illud velle in Patre & Filio, quo Spiritum sanctum spirant, quod non sit in Spiritu sancto, qui quamvis idem obiectum diligat, non tamen eandem personam spirat.

51. PRIMA sententia est Henrici in summa art. 54. q. 9. & 10. præcipue ad distinctionis nostro modo concipiendi cum fundamento in re, duos actus essentiales in intellectu Patris, alterum, qui dicitur simplex notitia obiecti; alterum, qui dicitur Verbum, & notitia declarativa eiusdem obiecti. Per primum actum intellectus Patris constituitur fæcundus, & productivus secundi actus; qui quatenus est perfecta notitia obiecti, est idem cum primo, de quo formatur, sola relatione producti à principio producente distinctus. Idem docet de voluntate, in qua pariter distinguit simpli- cem affectum, quo voluntas diuina vt existens in Patre & Filio redditur fæcunda & productiva feruentioris actus amoris, qui est idem cum primo, sola relatione spirati à spirante distinctus.

52. Fundamentum ipsius est duplex. Primum, quia in nobis distinguitur hic duplex actus, alter, quo intellectus passiuè mouetur ab obiecto, recipiendo in se simplicem notitiam illius; alter, quem ipse in se actiuè producit, vt perfectam notitiam declaratiuam prioris. Item in voluntate simplex distinguitur affectus, quo illa se mouet ad obiectum, & feruens amor, quem, informata priore actu, in seipso producit. Ergo proportionaliter idem dicendum est in Deo. Nam ex Richardus. Riccardo in ipsa creata natura legimus, que de natura increata sentire debemus.

53. Secundum fundamentum est, quia Verbum ex Augustino 15. de Trinit. c. 7. nascitur ex memoria secunda intellectus, continente simplicem notitiam obiecti, ratio- ne cuius simplicis notitiae fit proximè produc- tiva notitiae perfectè declaratiuæ eiusdem obiecti: atqui hoc propriè dicitur Verbum: ergo.

54. Sed contra: tum quia sine necessitate iste auctor multiplicat in Deo actus intel- ligendi,

Durandus.

Henricus.

Richardus.

Augustinus.

ligendi, & volendi. Nam licet tales actus in Deo distinctionem admittant ex parte obiectorum, nullam tamen admittere possunt diuersitatem ex parte modi tendendi ad eadem obiecta: quia modus tendendi in Deo semper est invariabiliter idem, cum sit infinitus, & ab intrinseco necessarius; nec de imperfectorum tendere potest ad perfectorem modum tendendi circa idem obiectum. Tum quia hinc sequeretur, tam Patrem producendo Verbum, quam utrumque spirando Amorem, perfici in notitia, & amore essentiali: hoc autem est contra Augustinum 15. de Trinit. cap. 14. & 17. Sequela probatur, nam ante productionem Verbi Pater intelligereret cum sola simplici notitia suae essentiae, absque notitia declarativa eiusdem; & uterque ante productionem Spiritus sancti cum solo simplici amore, absque feruenti dilectione essentiali: nam haec in sententia Henrici sunt termini, non principia actuum notionalium. Legatur Scotus in 1. distin^t. 2. quest. 7. §. ad questionem; vbi fuisse hanc sententiam impugnat.

Augustin.

Henricus.
Scotus.

Henricus.

Scotus.

55. Ad primum fundumentum Henrici respondeo; quidquid sit de antecedente, negandam esse consequentiam: quoniam non quidquid reperitur in nostris actibus; attribuendum est Deo, quando illud imperfectionem inuoluit: cuiusmodi sunt simplex notitia & amor obiecti, cum negatione vterioris perfectionis debitae. Ad secundum neganda est minor: nam principium generativum in Patre non est memoria potentialis & imperfecta, qualis ponit Henricus; sed actualis & perfecta, quae perfectam includit notitiam obiecti.

56. SECUNDUM sententia est Scoti loco praecitato §. obijc. contra. & §. sequente, distinguenter duplum actum in intellectu siue memoria Patris, alter est ipsum intelligere Patris, quod illi commune est cum reliquis personis, diciturque intelligere essentialie, quod respicit obiectum ut cognitum: alter est dicere Patris, quod est proprium ipsius, & respicit terminum formaliter ut productum, diciturque intelligere notionale. Porro neuter actus est ab altero, quia nec dicere est ab intelligere, nec intelligere a dicere, sed uterque immediatè ab intellectu Patris tanquam ab uno communis principio in actu primo constituto per essentiam sibi praesentem in ratione obiecti; licet intelligere presupponatur ad dicere, sicut perfectio suppositi operantis ad productionem suppositi producendi. Nam prius operans perficit se ipsum, quam producat aliud a se: cum igitur intelligere perficiat Patrem in ordine ad se, dicere vero in ordine ad alium, intelligere supponitur ad dicere, non in ratione principij producentis, sed conditionis, & ordinis operantis ad terminum producibilem. Eodem modo philosophatur quodlibet 14. §. hic intelligentum, de voluntate respectu dilectionis essentialis, quam omnes diuinæ personæ se diligunt,

& notionalis, quam tercia tantum spiratur. Eandem sententiam sequitur Mayronus in 1. dist. 32. q. 6.

Mayronus.

57. Sed contrà: nam ex hac Scotti opinioni sequitur, nec Filium esse Verbum Patris, nec Spiritum sanctum esse Amorem utriusque vi processionis formaliter, sed solum concomitanter ratione naturæ, quæ illis medijs processionibus communicatur. Sequelam probo, nam actus dicendi in sententia Scotti neque includit notitiam in se, neque procedit ab illa, vt à principio producente formaliter, sed merè concomitanter, & vt à pura conditione materialiter tantum præsupposita in supposito producente. Nam si per impossibile intellectus Patris non supponeretur actu intelligens, adhuc produceret Filium, quia talis productio non penderet ab intellectione Patris, nisi vt à pura conditione, quam sublatâ, non auferrentur quæ ad productionem Filij formaliter requiruntur. Quod sic probo ad hominem contra Scotum: nam ipse in 2. dist. 1. q. 1. art. 3. docet, quotiescumque duo effectus ita ordinatè pendent ab eadem causa, vt neuter tamen pendeat ab altero, si per impossibile tollatur ordo causa ad unum, non tolli ordinem causa ad alium, quoniam essentialior est ordo causæ ad utrumque, quam unius effectus ad alterum: unde non debet propter minus impossibile cōcedi maius impossibile; aut propter minus necessarium negari magis necessarium. Igitur Filius vi sua processionis formaliter non procedit in hac sententia Scotti, vt Verbum Patris & notitia genita. Consequentia probatur, nam id tantum habet terminus vi sua processionis formaliter, quod accipit mediā processione formaliter; cum enim terminus capiat esse mediā processione, tanquam via per se ordinata ad communicandum esse termino, id tantum habet vi sua processionis formaliter, quod accipit mediā suā processione formaliter. Atqui dictio, quam in sententia Scotti procedit Filius, non includit actualem notitiam Patris, cum ponatur actus, ratione saltē ab illa distinctus: ergo Filius vi sua processionis formaliter non procedit, vt Verbum & notitia genita, quoniam haec sine actuā intellectu concipi nequit, cum sit ipsa actuā conceptio, actione intelligentis expressa.

S. 10. 8. 1.

58. TERTIA sententia affirmat, processiones diuinæ esse ipsam intellectuionem & volitionem essentialiem. Est Aureoli in 1. dist. 23. art. 3. Caietani. p. q. 27. art. 1. §. ad secundam dubitationem, & quest. 37. art. 1. Vasquez disp. 112. Torres 1. p. quest. 27. art. 5. disp. vñica, in tertia parte disputationis, Suarez de Trinit. lib. 1. c. 7. Fundamentum est, quoniam in Deo non est duplex intelligere & velle, alterum essentialie, alterum notionale; sed unum & idem; quod, vt est commune omnibus personis, dicitur essentialie, vt verò est in persona origine priore, dicitur notionale.

Aureolus.
Caietanus.Vasquez.
Torres.
Suarez.

59. Pro

Durand.

59. Pro explicatione nota, omnes, excepto Durando, conuenire; processiones diuinæ esse per actus intellectus & voluntatis notionales; qui dicuntur *Dicere*. & *Spirare*. Controversia tantum est in duobus. Primum est, an *Dicere* & *Spirare* inuoluant formaliter ipsam intelligere & velle essentiale, an tantum concomitanter? Secundum, an id supra quod intelligere & velle essentiale superaddunt *Dicere*, & *Spirare*, sit aliquid pertinens per se ad intelligere & velle, tanquam modus per se contractius generis? Ex quo pender, an intelligere & velle notionale sit unum & idem an duplex conceptibile per modum superioris, & inferioris; seu communis, & personalis; ad eum modum, quo concipitur ratio substantiæ communis & particularis.

60. Dico 1. *Dicere* & *Spirare*, qui sunt actus proprij personarum producentium, & productarum, includant formaliter, & non tantum concomitanter, intelligere & velle essentiale. Est Caietani loco suprà citato, q. 27. qui ex S. Thom. docet, *Dicere* esse intelligere exprimendo, vel exprimere intelligendo, ita ut utrumque horum, inquit, sit de ratione eius. Contra Molinam i. p. q. 27. art. 5. di. 2. Qui vult, intelligere & velle includit tantum præsuppositiū & in obliquo, non autem formaliter & in recto in ipso *Dicere* & *Spirare*. Assertio constat primò argumento secundo facto contra Scot. Nam alias Filius vi sua processionis formalis non procederet vt *Verbum*; nec Spiritus sanctus vt *Amor*.

61. SECUNDÒ probatur eadem assertio à priori: quoniam diuinæ processiones non modo sunt actiū, atque passiuæ productio-nes personatum, sed etiam actiū, atq; passiuæ communicationes naturæ, actuumq; es-sentialium: sed vt tales essentialiter inuolunt intelligere, & velle essentiale: ergo. Maior patet, quoniam processio debet ad-quare terminum procedentem, quia, debet illum adæquatè attingere: sed persona pro-cedens non solum dicit personalitatem, quæ producitur, sed etiam naturam, quæ com-municatur: ergo processio diuina non solum est productio personæ, sed etiam communi-catio naturæ. Minor primi Syllogismi pro-batur, quoniam processio debet continere in fieri, quicquid continet terminus in facto esse; cùm enim quicquid habet terminus, ha-beat vi sua processionis, nihil potest esse in termino produc̄to, quod non præfuerit in eius produci: sed terminus produc̄tus non solum continet hypostasis produc̄tam, sed etiam intelligere, & velle communicatum; ergo & eius processio non solum continet hypostasis in fieri, sed etiam intelligere, & velle in communicari.

62. Dico 2. Id quod supra intelligere & velle essentiale addit *Dicere*, & *Spirare*, non pertinet ad intelligere & velle formaliter, tanquam differentia contractiva generis, sed tanquam modus alterius rationis. Est Alensis i. p. quæstio. 42. memb. 2. Aureoli,

Molinæ, Vasquez, Suarez præcitorum. Probatur i. ab absurdo, quia si id, quod su-pra intelligere & velle essentiale addit *Dicere* & *Spirare*, per se pertineret ad intelligere & velle, tanquam differentia intra idem genus, aliquid intelligere esset in Patre & Filio, quod non esset in Spiritu sancto. Consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris constat, nam in Patre & Filio esset intelligere notionale, quod supra commune & essentiale addit actuum *Dicere* Patris, & passuum *Dicere* Filii, quod non communicatur Spiritu sancto, quia notio-nale unius personæ non communicatur al-teri. Absurditas consequentis ostenditur, quia cùm omne intelligere essentialiter res-piciat aliquid obiectum; est enim intelligere rem aliquam cognoscere; aliquid obiectum intelligenter Pater & Filius, quod non in-telligenter Spiritus sanctus.

63. SECUNDÒ probatur eadem assertio à priori. Id quod supra intelligere & velle es-sentialiter addit intelligere & velle notionale, est sola relatio producentis in principio, & relatio produc̄ti in termino, sed neutra per-tinet ad intelligere & velle formaliter: ergo. Maior constat, nam quod addit intelligere & velle notionale supra essentiale, distinguit formaliter personam producentem à produc̄ta: sed quod formaliter distinguit personam producentem à produc̄ta, est sola relatio producentis & produc̄ti. Minor prioris Syllogismi probatur, quia relatio producen-tis & produc̄ti est de genere actionis physice, quæ respicit terminum vt produc̄tum; intelligere autem & velle est de genere operationis intentionalis, quæ respicit obiec-tum vt cognitum, & amatum; vnde prior ario transit à principio in terminum distin-gutum, quia perficit agens in ordine ad aliud; posterior vero manet in ipso principio co-gnoscente & amante, quia perficit operans in ordine ad se. Confirmatur, nam hypostasis Filii & Spiritus sancti non superaddit na-turæ communæ, nisi solam relationem filia-tionis, & spirationis in facto esse: ergo nec *Dicere* & *Spiratio*, quæ sunt eadem relationes in produci, superaddunt intellectioni & vo-litioni communæ, nisi solam relationem filia-tionis & spirationis in produci.

64. Dices. Verè Filius Dei est Sapientia genita de Sapientia generante: ergo quod addit Filius supra intelligere essentiale, est aliquid pertinens formaliter ad intelligere, alioqui non posset ab illo denominari sa-pientia formaliter. Respondeo, dici Filium Sapientiam genitam non ab aliqua sapientia produc̄ta, neque ab ipsa hypostasi genita præcisè, quia illa non est præcisè sapientia, quatuor sapientiam essentialiter includat; sed à sapientia improducta sibi communi-cata media generatione personæ. Vnde sa-pientia extrinsecè tantum & denominatiū dicitur genita ab ipsa generatione hypo-stasis, cui vi processionis formaliter com-municatur Sapientia.

Caietanus.

S. Thomas.

Molina.

Scotus.

Anselm.

Aenfis.

Aureolus.

65. Ex his constat, quo pacto *Dicere* se habeat ad intelligere; habet enim se ut inferius ad superius, non quidem eiusdem, sed diuersè rationis. Nam *Dicere* in suo obiectu conceptu includit intelligere, non contraria; includit autem illud, non ut ratio specifica genericam, sed ut relatio producentis principium proximum communicatum: idem enim intelligere essentiale, ut coniunctum cum paternitate est generatum Verbi; idem velle essentiale, ut coniunctum cum relatione spiratoris est productum Amoris notionalis.

Durand.

66. Vnde ad argumentum Durandi concedo, idem intelligere & velle essentiale esse in omnibus personis, non tamen in omnibus personis esse productum, quia non in qualibet persona reperiatur cum proprietate productiva coniunctum. Quod idem dicere deber Durandus de natura ipsa diuina, quæ non cum qualibet persona constituir principium productum, esto in qualibet persona reperiatur, quia nimis non in qualibet persona reperiatur coniuncta cum proprietate productiva.

Augustinus.

67. Obiectes. Pater seipsum Dicit, auctore August. 15. de Trinit. c. 14. Et tamen non se ipsum generat. Ergo *Dicere* non est idem quod generare. Respondeo. Pater seipsum *Dicit* ut obiectum cognitum & representatum per Verbum, non autem se ipsum *Dicit* ut terminum productum. Verbum vero non solum Pater dicit ut obiectum cognitum, sed etiam ut terminum productum. *Dicere* enim duplum importat respectum, alterum ad Verbum productum, alterum ad obiectum representatum; quatenus refertur ad Verbum productum, est notionale & proprium Patris; quatenus refertur ad obiectum representatum, est essentiale & commune omnibus personis. Vnde Pater *Dicit* seipsum & creaturas, quatenus se ipsum & creaturas intelligit intellectione terminata relatione Verbi a se producti: reliqua vero personæ *Dicunt*, non Verbum producendo, sed obiectum Verbo expressum cognoscendo.

68. Eodem modo intelligenda est illa propositio, *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto*. Quia verbum (*Diligo*) notionaliter acceptum, præter respectum ad terminum productum, importat etiam ordinem ad obiectum dilectum. Quando autem in actione, præter respectum ad terminum, importatur ordo ad aliquid aliud, potest fieri denominatio à termino producto in casu effectivo. Vnde rectè dicimus, *Pater & Filius diligunt se Spiritu sancto*, quia sensus est, Pater & Filius sunt obiectum Amoris essentialis, qui includitur in ipso amore notionali. Contraria vero non rectè dicimus, *Pater & Filius splicant se spiritu sancto*: quia Verbum *Spirare*, præter ordinem ad terminum, ad nihil aliud respectum importat. Sicut nec rectè dicitur Pater gignit se Verbo; bene tamen intelligit, aut dicit se Verbo: quia verbum *Gignere* non importat, nisi solum respectum

ad terminum: *Intelligere* autem & *Dicere*, præter respectum ad terminum significant etiam ordinem ad obiectum. Hoc autem intelligendum est, quando denominatio fit in genere causæ efficientis, vel quasi efficientis, non autem quando fit in genere causæ formalis, vel quasi formalis. Vnde non rectè dicitur. *Pater est sapiens sapientia genita*: quia talis denominatio fit à forma, vel quasi forma formaliter; non autem effectuè existente in subiecto denominato. Vnde hanc propositionem, quam aliquando concessit Augustinus libr. 83. quæstio. q. 23. postea retractauit libr. 1. retractationum cap. 26. Augustinus. Dubitari autem posset, an concedenda sit hæc propositio, *Pater sapit sapientia genita*. Negant aliqui. Affirmant alii: quibus ego assentior: quia verbum *Sapere* idem sonat quod intelligere. Vnde non fit denominatio in genere causæ formalis à termino producto, sed efficientis, vel quasi efficientis, sumpcio *Sapere* notionaliter.

SECTIO VI.

Sub qua ratione actus intelligendi & volendi requirantur ad Processiones diuinas?

69. **H**A C T E N V S contra Durandum probauimus, actus essentiales intelligendi & volendi esse per se requisitos ad processiones diuinas; nondum autem definitivimus, sub qua ratione præcisè ad illas requirantur, quam difficultatem urget Durandus in prima confirmatione sectionis quartæ: quia cùm nequeant comparari ad illas neque ut principia; neque ut productiones, nullo modo videntur per se ad illas requiri. Ex quo concludit, processiones diuinas non esse operationes intellectus & voluntatis, sed naturæ. Quoniam vero ex decisione huius difficultatis multa pendunt, non minus apud Doctores controvrsa, quād ad intelligentiam huius mysterij apprimè necessaria, ex professo illam discutiendam putau. Pro qua,

70. Nota quinque modis posse actus essentiales intelligendi & volendi ad diuinæ processiones requiri: Primo merè comitante & quasi per accidens, ut Durandus purauit. Nam etiamsi tales actus in Deo non essent, adhuc in sententia Durandi in Deo futuræ fuissent processiones Verbi, & Spiritus Sancti. Non multum ab hac opinione Durandi differt Scotus, qui, ut sectione præcedente vidimus, arbitratur actus intelligendi & volendi non requiri ad processiones Verbi & Spiritus sancti formaliter, sed tantum præsuppositione, quatenus naturæ ordine principium productuum prius exigit perficere seipsum operatione immanente, quād producere

Durand.
Scotus.

aliud